

ภูมิวาริน อนุรักษ์

จุลสารเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

ฉบับที่ 42 เดือนมิถุนายน 2559

จากใจบรรณาธิการ **ภูมิวาริน** อนุรักษ์

บทบรรณาธิการ

หญ้าแฝก “กำแพงธรรมชาติที่มีชีวิต” จากแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา หญ้าแฝกได้เป็นที่รู้จัก และได้สร้างประโยชน์มากมายให้กับเกษตรกรของประเทศไทย ในปีงบประมาณ 2559 สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ในฐานะเป็นหน่วยงานกลางในการดำเนินงานสนองพระราชดำริ ด้านการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกยังคงทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งด้านการศึกษาวิจัย และการขยายผลสู่เกษตรกร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดคือการ อนุรักษ์ดินและน้ำ ตลอดจนนำใบหญ้าแฝกมาผลิตเป็นงานหัตถกรรมเพื่อเป็นการสร้างงานรายได้ให้เกษตรกร

สำหรับจุลสารภูมิวารินอนุรักษ์ฉบับนี้ จะขอนำเสนอการนำหญ้าแฝกเข้าไปมีส่วนร่วมใน **กิจกรรมการผลิตในฟาร์มของ ร้อยตรีสุรัชย์ บุญคง** ที่นำหญ้าแฝกเข้าไปช่วยในการปรับปรุงบำรุงดิน สร้างความชุ่มชื้นให้แก่ต้นไม้ ตลอดจนเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องหญ้าแฝกของเกษตรกรในชุมชน การดำเนินงานของคุณย์ส่งเสริมการใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบูรณ์การติดตามผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกฯที่จังหวัด ราชบุรี และกาญจนบุรี และการนำ “ใบ” หญ้าแฝกมาเพิ่มมูลค่า สร้าง “ลวดลาย” จากเส้นใยแฝก นำมาสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากใบหญ้าแฝก

ท้ายนี้ กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ร่วมส่ง งานวิจัย ข่าวสาร หรือกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานหญ้าแฝก ลงในจุลสาร ภูมิวารินอนุรักษ์ ฉบับนี้และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จุลสาร ภูมิวารินอนุรักษ์ ฉบับนี้จะเป็นอีกหนึ่งสื่อกลางในการเผยแพร่งานโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ไปสู่เกษตรกรและประชาชนอย่างแท้จริง

ภูมิวาริน อนุรักษ์

สารบัญ

CONTENTS

หน้า

กิจกรรมการผลิตในฟาร์มของ ร้อยตรีสุรชัย บุญคง

4

โดย ส่วนพัฒนาสิ่งแวดล้อม ฝ่ายกิจการเพื่อสังคม บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

ศูนย์ส่งเสริมการใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบูรณ์

11

โดย สำนักโครงการพระราชดำริและกิจการพิเศษ กรมป่าไม้

การติดตามผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาและอนุรักษ์ การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปีงบประมาณ 2559 ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี

18

โดย กองแผนงานและวิเทศสัมพันธ์ สำนักงาน กปร.

สร้าง “ลวดลาย” จากเส้นใยแฝก

28

โดย ส่วนพัฒนาสิ่งแวดล้อม ฝ่ายกิจการเพื่อสังคม บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

กิจกรรมการผลิตในฟาร์มของ

ร้อยตรีสุรัชย์ บุญคง

ส่วนพัฒนาสิ่งแวดล้อม ฝ่ายกิจการเพื่อสังคม
บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

แนวทางการดำเนินงานกิจกรรมในฟาร์ม

ร้อยตรีสุรัชย์ บุญคง เป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 6 ตำบลยานรี อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี เป็นผู้ที่มีการแก้ไขปัญหาดินลูกรังให้กับพื้นที่ของตนเอง ได้เป็นอย่างดี และนำมาใช้ประโยชน์ได้ในระยะเวลาอันสั้น โดยมีพื้นที่ทำการเกษตรแบบผสมผสาน รวมประมาณ 32 ไร่ เช่น ทำสวนไม้ผลและไม้ยืนต้น ทำนา ทำนาแฝก ปลูกพืชสวนครัว และเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่พื้นเมือง เป็ดไข่ปลาเบญจพรรณ และกบเนื้อ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังช่วยเหลืองานของกรมพัฒนาที่ดินได้เป็นอย่างดี สามารถเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของกรมพัฒนาที่ดินได้ดี จึงได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน และมีบทบาทที่โดดเด่นเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรแบบอินทรีย์ เป็นต้น

ปัญหาการใช้ที่ดิน

ร้อยตรีสุรัชย์ บุญคง มีพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 32 ไร่ ปลูกพืชแบบผสมผสาน มีทั้งไม้ผล พืชไร่ นาข้าว และเลี้ยงสัตว์ ดินที่ทำการเกษตรเป็นกลุ่มชุดดินที่ 46 ชุดดินกบินทร์บุรี ซึ่งเนื้อดินเป็นพวกดินเหนียวปนกรวด หรือ ปนลูกรัง สภาพของดินขาดความอุดมสมบูรณ์ เพาะปลูกพืช ไม้ดี การระบายน้ำไม่ดี ในฤดูฝนมีน้ำแช่ขังนาน 4 - 5 เดือน และมีการชะล้างพังทลายของหน้าดิน ในบริเวณรอบสระน้ำ และสองข้างทางของถนนภายในสวนในช่วงฤดูฝน

การแก้ปัญหา

จากการที่ดินส่วนใหญ่เป็นดินลูกรัง มีธาตุอาหารน้อย ปลูกพืชไม่งอกงาม บ่อน้ำขุ่นข้น ดินรอบบ่อ พังทลาย ทำสวน ไม่ประสบผลสำเร็จ จึงได้หาวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการวางแผนการใช้ที่ดินให้เหมาะสม มีการแบ่งพื้นที่ เป็นแหล่งน้ำ แปลงปลูกไม้ผล พืชไร่ พืชสวนครัว และปศุสัตว์ เป็นต้น และได้ทดลองปลูกหญ้าแฝก โดยขอสนับสนุนกล้าหญ้าแฝกจากสถานีพัฒนาที่ดินปราจีนบุรี จำนวน 20,000 กล้า และนำมาปลูกในปี 2551 ณ บริเวณริมขอบสระน้ำ เห็นว่า ได้ผลดีดินขอบสระน้ำหยุดพังทลายและน้ำในสระเริ่มใสขึ้น ต่อมาในปี 2552 ได้ไปขอรับการสนับสนุนกล้าหญ้าแฝกจากสถานีพัฒนาที่ดินปราจีนบุรีอีกครั้ง จำนวน 80,000 กล้า พร้อมทั้งขยายพันธุ์กล้าหญ้าแฝก และปลูกเองในพื้นที่อีกจำนวนมาก

วัตถุประสงค์ของเกษตรกรในการปลูกหญ้าแฝก

1. เพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้กับไม้ผล และปรับปรุงบำรุงดิน โดยปลูกรอบไม้ผลและระหว่างแถวไม้ผล
2. เพื่อปรับปรุงโครงสร้างของดินให้ร่วนซุย และอุ้มน้ำได้ดีขึ้น
3. เพื่อป้องกันการพังทลายขอบสระน้ำ
4. เพื่อเป็นแบบอย่างและแหล่งเรียนรู้เรื่องหญ้าแฝกของเกษตรกรในชุมชน

ภาพพื้นที่ก่อนปลูกหญ้าแฝก

ภาพพื้นที่หลังการจัดการดิน

กิจกรรมการผลิตในฟาร์ม

👉 ฟืชไร่

1. หญ้าแฝก

ในฤดูการผลิตปี 2556 มีพื้นที่ปลูกหญ้าแฝก รวม 10 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ของตนเอง ส่วนใหญ่ปลูกโดยใช้ พันธุ์สงขลา สงขลา 3 และสุราษฎร์ธานี เป็นพันธุ์ทนแล้ง และโตเร็ว ได้ผลผลิตทั้งหมด 2,000,000 หน่อ หรือมี ผลผลิตเฉลี่ย 200,000 หน่อต่อไร่ ราคาที่ขายได้ 0.50 บาทต่อหน่อ ได้มูลค่ารวม 1,000,000 บาท หรือมีผล ตอตอบแทนเฉลี่ย 100,000 บาทต่อไร่ โดยมีการลงทุนหรือ ต้นทุนรวม ทั้งหมด 498,447 บาท หรือต้นทุนการผลิต เฉลี่ย 49,845 บาทต่อไร่ ซึ่งเป็นต้นทุนผันแปร 49,445

บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 99.20 และต้นทุนคงที่ 400 บาท ต่อไร่ หรือร้อยละ 0.80 โดยเป็นต้นทุนการผลิตที่เป็น เงินสด ร้อยละ 10.72 และเป็นต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด (ประเมิน) ร้อยละ 89.28 หรือ มีต้นทุนการผลิต 0.25 บาทต่อหน่อ เมื่อหักต้นทุน การผลิตแล้วจะมีผลตอบแทน สุทธิรวมทั้งหมด 501,553 บาท หรือมีผลตอบแทนสุทธิ เฉลี่ยไร่ละ 50,155 บาทต่อไร่ หรือมีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 0.25 บาทต่อหน่อ

พืชไม้ผลและไม้ยืนต้น

1. มะม่วงน้ำดอกไม้เบอร์ 4

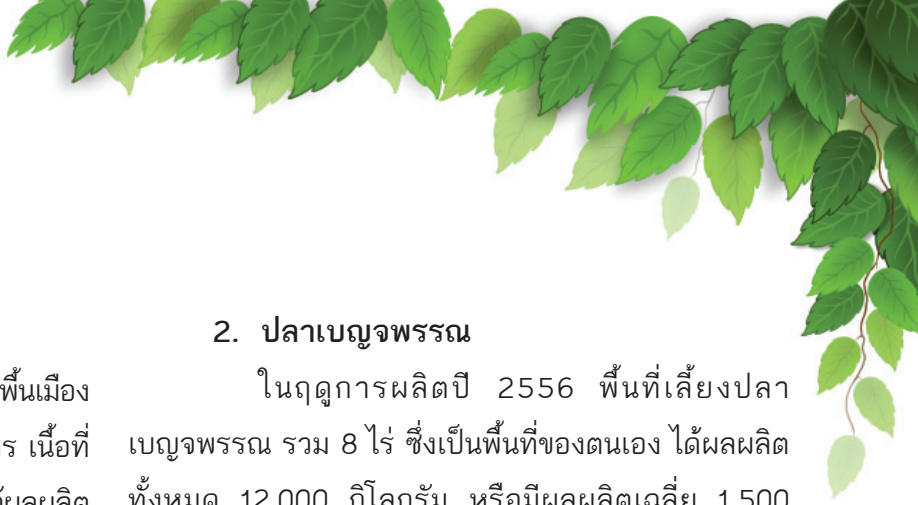
ในฤดูกาลผลิตปี 2557 มีพื้นที่ปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้เบอร์ 4 รวม 7 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ของตนเอง ได้ผลผลิตทั้งหมด 7,994 กิโลกรัม หรือมีผลผลิตเฉลี่ย 1,142 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาที่ขายได้ 35 บาทต่อกิโลกรัม ได้มูลค่ารวม 279,790 บาท หรือมีผลตอบแทนเฉลี่ย 39,970 บาทต่อไร่ โดยมีการลงทุนหรือต้นทุน รวมทั้งหมด 21,418 บาท หรือต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 3,059 บาทต่อไร่ ซึ่งเป็นต้นทุนผันแปร

2,659 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 86.92 และต้นทุนคงที่ 400 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 13.08 โดยเป็นต้นทุนการผลิต ต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด (ประเมิน) ร้อยละ 100 หรือมีต้นทุนการผลิต 2.68 บาทต่อกิโลกรัม เมื่อหักต้นทุนการผลิตแล้ว จะมีผลตอบแทนสุทธิรวมทั้งหมด 258,372 บาท หรือมีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ยไร่ละ 36,911 บาทต่อไร่ หรือมีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 32.32 บาทต่อกิโลกรัม

ต้นทุน ผลตอบแทนการผลิตหญ้าแฝกและมะม่วงน้ำดอกไม้เบอร์ 4

รายการ	หญ้าแฝก		มะม่วงน้ำดอกไม้เบอร์ 4	
	รวม 10 ไร่	เฉลี่ย/ไร่	รวม 7 ไร่	เฉลี่ย/ไร่
1. ต้นทุนผันแปร	494,447	49,445	18,618	2,660
1.1 ค่าแรงงาน	54,800	5,480	10,400	1,486
1.2 ค่าวัสดุ	407,300	40,730	7,000	1,000
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	32,347	3,235	1,218	174
2. ต้นทุนคงที่	4,000	400	2,800	400
2.1 ค่าเช่าที่ดิน	4,000	400	2,800	400
2.2 ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	0.00	0.00	0.00	0.00
2.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	0.00	0.00	0.00	0.00
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	498,447	49,845	21,418	3,059
4. ต้นทุนรวมต่อ (หน่อ,กิโลกรัม)	0.25	0.25	2.68	2.68
5. ผลผลิตต่อไร่ (หน่อ,กิโลกรัม)	2,000,000	200,000	7,994	1,142
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา (บาท/หน่อ/กิโลกรัม)	0.50	0.50	35.00	35.00
7. ผลตอบแทนต่อไร่	1,000,000	100,000	279,790	39,970
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่	501,553	50,155	258,372	36,911
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อ (หน่อ,กิโลกรัม)	0.25	0.25	32.32	32.32

ที่มา : จากการสำรวจ

ด้านสัตว์น้ำ

1. กบพื้นเมือง

ในฤดูการผลิตปี 2556/57 พื้นที่เลี้ยงกบพื้นเมือง จำนวน 5 กระชัง กระชังมีขนาด 5 เมตร x 3 เมตร เนื้อที่ ประมาณ 15 ตารางเมตร ซึ่งเป็นพื้นที่ของตนเอง ได้ผลผลิต ทั้งหมด 353 กิโลกรัม หรือมีผลผลิตเฉลี่ย 71 กิโลกรัม ต่อกระชัง ราคาที่ขายได้ 85 บาทต่อกิโลกรัม ต้นทุน การผลิตเฉลี่ย 21,525 บาทต่อรุ่น ซึ่งเป็นต้นทุนผันแปร 21,400 บาทต่อรุ่น หรือร้อยละ 99.42 และต้นทุนคงที่ 125 บาทต่อรุ่น หรือร้อยละ 0.58 โดยเป็นต้นทุนการผลิต ต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด (ประเมิน) ร้อยละ 100.00 หรือมี ต้นทุนการผลิต 60.98 บาทต่อกิโลกรัม หรือมีผลตอบแทน สุทธิเฉลี่ย 22.14 บาทต่อรุ่น

2. ปลาเบญจพรรณ

ในฤดูการผลิตปี 2556 พื้นที่เลี้ยงปลา เบญจพรรณ รวม 8 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ของตนเอง ได้ผลผลิต ทั้งหมด 12,000 กิโลกรัม หรือมีผลผลิตเฉลี่ย 1,500 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาที่ขายได้ 45 บาทต่อกิโลกรัม ต้นทุน การผลิตเฉลี่ย 4,847 บาทต่อไร่ ซึ่งเป็นต้นทุนผันแปร 4,347 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 89.68 และต้นทุนคงที่ 500 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 10.32 โดยเป็นต้นทุนการผลิต ต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด (ประเมิน) ร้อยละ 100.00 หรือมีต้นทุน การผลิต 3.23 บาทต่อกิโลกรัม หรือมีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 41.77 บาทต่อกิโลกรัม

ต้นทุน ผลตอบแทนการผลิต กบพื้นเมือง และปลาเบญจพรรณ

รายการ	กบพื้นเมือง		ปลาเบญจพรรณ	
	5 กระชัง	รวม 8 ไร่	เฉลี่ย/ไร่	
1. ต้นทุนผันแปร	21,400	34,775	4,347	
1.1 ค่าแรงงาน	13,500	17,500	2,188	
1.2 ค่าวัสดุ	6,500	15,000	1,875	
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	1,400	2,275	284	
2. ต้นทุนคงที่	125	4,000	500	
2.1 ค่าเช่าที่ดิน	125	4,000	500	
2.2 ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	0.00	0.00	0.00	
2.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	0.00	0.00	0.00	
3. ต้นทุนรวมต่อ (รุ่น, ไร่)	21,525	38,775	4,847	
4. ต้นทุนรวมต่อ (รุ่น, กิโลกรัม)	60.98	3.23	3.23	
5. ผลผลิตต่อไร่ (รุ่น, กิโลกรัม)	353	12,000	1,500	
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ ที่ไร่นา (รุ่น, กิโลกรัม)	85.00	45.00	45.00	
7. ผลตอบแทนรวมต่อรุ่น	30,005	540,000	67,500	
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อรุ่น	8,480	501,225	62,653	
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม	27.99	41.77	41.77	

ด้านสัตว์ปีก

1. เป็ดไข่

ในฤดูการผลิตปี 2556 พื้นที่เลี้ยงเป็ดไข่ จำนวน 75 ตัว เนื้อที่เลี้ยง 1 งาน ซึ่งเป็นพื้นที่ของตนเอง ได้ผลผลิตทั้งหมด 21,900 ฟอง ราคาที่ขายได้ 3.33 บาทต่อฟอง ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 2.16 บาทต่อฟอง ซึ่งเป็นต้นทุน

ผันแปร 46,973 บาทต่อปี หรือร้อยละ 99.47 และต้นทุนคงที่ 250 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 0.53 โดยเป็นต้นทุนการผลิตต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด (ประเมิน) ร้อยละ 100.00 หรือมีต้นทุนการผลิต 2.16 บาทต่อฟอง ผลตอบแทนสุทธิ 1.17 บาทต่อฟอง

ต้นทุน ผลตอบแทนการผลิต เป็ดไข่

รายการ	เป็ดไข่
1. ต้นทุนผันแปร	46,973
1.1 ค่าแรงงาน	36,500
1.2 ค่าวัสดุ	7,400
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	3,073
2. ต้นทุนคงที่	250
2.1 ค่าเช่าที่ดิน	250
2.2 ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	0.00
2.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	0.00
3. ต้นทุนรวมต่อ (ปี)	47,223
4. ต้นทุนรวมต่อ (ฟอง)	2.16
5. ราคาที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา (บาท/ฟอง)	3.33
6. ผลผลิตรวมต่อปี (ฟอง)	21,900
7. ผลตอบแทนรวมต่อปี (บาท)	72,927
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อปี (บาท)	25,704
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อ (ฟอง)	1.17

ที่มา : จากการสำรวจ

กิจกรรมการทำเกษตรแบบผสมผสาน

▶▶ แหล่งเรียนรู้ใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก

▶▶ ทำน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้เอง

▶▶ ทำสวนมะม่วงน้ำดอกไม้ โดยปลูกหญ้าแฝกบำรุงดิน

▶▶ เลี้ยงกบพื้นเมือง

กิจกรรมการทำเกษตรแบบผสมผสาน

▶▶ ปลาตกและปลาเบญจพรรณ

▶▶ เป็ดไข่ และไก่พื้นเมือง

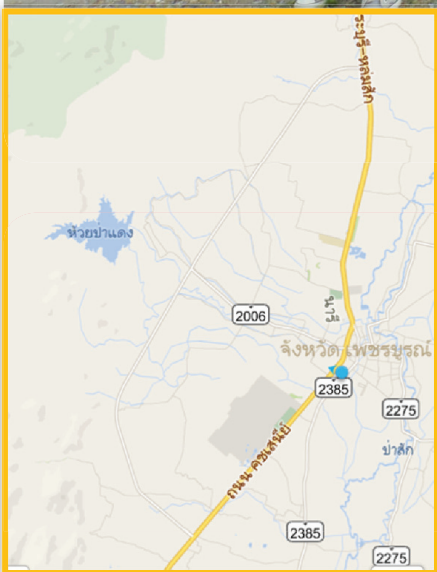

▶▶ ไม้ผลและไม้ยืนต้น นาข้าว และผักสวนครัว

ศูนย์ส่งเสริมการใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
จังหวัดเพชรบูรณ์
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558

สำนักโครงการพระราชดำริและกิจการพิเศษ กรมป่าไม้

ที่ตั้งโครงการ
บ้านป่าแดง หมู่ที่ 5 ตำบลป่าเลา
อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ 67140
พิกัดแผนที่ 721708 E
1819062 N (ระบบ WGS84)

▶▶ ประวัติความเป็นมา

ด้วยกรมป่าไม้มีคำสั่ง ที่ 2894/2555 ลงวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2555 เรื่อง ให้จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กรมป่าไม้เพื่อปฏิบัติงานด้านการดำเนินงานรณรงค์การใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ รวมทั้งฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2555-2559) ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กรมป่าไม้ จำนวน 2 ศูนย์ ได้แก่

1. ศูนย์ส่งเสริมการใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่
2. ศูนย์ส่งเสริมการใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบูรณ์

โดยมีภารกิจ

1. สาธิตการใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ รองรับการศึกษาดูงานแบบครบวงจร

▶▶ ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

1. การปลูกหญ้าแฝกร่วมกับการปลูกป่าในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ยังไม่ประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรม เนื่องจาก วัชพืชอื่นมีการเจริญเติบโตเร็วกว่าหญ้าแฝก โดยเฉพาะจำพวกไม้เถา เช่น หมามุ่ย จึงไม่เจริญเติบโตหรือตาย แต่พอเริ่มกิจกรรมบำรุงรักษาป่า โดยมีมีการกำจัดวัชพืช ก็จะมองเห็นกล้าแฝก แต่ก็ยังไม่เจริญเติบโต

2. รณรงค์ส่งเสริมและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนให้เห็นประโยชน์และคุณค่าของหญ้าแฝก

3. อบรมให้ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการใช้หญ้าแฝกให้กับข้าราชการเจ้าหน้าที่ภาคสนาม ผู้นำชุมชน เกษตรกร เยาวชน และผู้สนใจทั่วไป

4. ศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ กระบวนการเรียนรู้ พัฒนาการดำเนินงานเกี่ยวกับการใช้หญ้าแฝก

5. ประสานเกี่ยวกับกิจกรรมหญ้าแฝกกับหน่วยงานภายในและภายนอก ตลอดจนองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

6. ขยายผลแนวทางการใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

7. ดำเนินการตามนโยบายและข้อสั่งการที่กรมป่าไม้มอบหมาย

2. ปลุกหญ้าแฝกในพื้นที่จัดการฝูกอบรม

ศูนย์ฯ มีเป้าหมายการจัดฝูกอบรมราษฎรในพื้นที่หมู่บ้าน เป้าหมายเสองภัยดินถล่ม ในการเข้าไปปฏิบัติงาน ศูนย์ฯ ก็จะได้คัดเลือกพื้นที่เป้าหมายเพื่อปลุกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำด้วย

3. ส่งเสริมการปลุกหญ้าแฝก ในพื้นที่ ส่วนราชการ และศาสนสถาน

เมื่อได้รับการประสานงานจากส่วนราชการต่างๆ วัด หรือสำนักสงฆ์ ศูนย์ฯ จะให้ความร่วมมือแก่ส่วนนั้นๆ เพราะมีแนวคิดว่ ส่วนราชการ ต่างๆ วัด หรือสำนักสงฆ์ เป็นสถานที่ที่มีราษฎรมาติดต่อหรือเข้ามาทำกิจกรรมต่างๆ

หากได้เห็นว่ามีการปลุกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ก็เป็นทางหนึ่งที่จะประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการใช้หญ้าแฝก ให้กว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะสำนักสงฆ์หรือวัด ศูนย์ฯ จะเข้าไปดำเนินการปลุกเอง เพื่อเป็นการถวายเป็นกุศลให้เกิดขึ้นแก่ผู้สนใจต่อไป

4. ปลุกหญ้าแฝกเพื่อเป็นการสาธิตการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกในพื้นที่สำนักงานฯ ในทุกปี ศูนย์ฯ จะเก็บหญ้าแฝกไว้ในกิจกรรมรอบพื้นที่สำนักงานฯ เพื่อปลุกสาธิต สับเปลี่ยนและปลุกเป็นแปลงขยายพันธุ์ อีกทั้งไว้สนับสนุนแจกจ่ายแก่ผู้ที่เข้ามาชม และสนใจที่จะนำหญ้าแฝกไปปลุกในพื้นที่ของตัวเองต่อไป

6. กิจกรรมฝึกอบรมราษฎรและเยาวชนในพื้นที่หมู่บ้านเป้าหมายเสี่ยงภัยดินถล่ม

กิจกรรมฝึกอบรมราษฎรและเยาวชนเรื่องการส่งเสริมการใช้หญ้าแฝก นั้นก็เป็นอีกงานที่ ศูนย์ฯ ได้ดำเนินการ และเห็นว่าเกิดประโยชน์และได้รับความสนใจแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมาก นอกจากการให้ความรู้ด้านการปลุกหญ้าแฝก

5. ส่งเสริมการปลูกในพื้นที่ของราษฎร
ซึ่งราษฎรส่วนมากที่มาขอรับหญ้าแฝก จะมีเป้าหมาย และรูปแบบเพื่อปลูกรอบสระน้ำ เป็นส่วนใหญ่

เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำแล้ว ศูนย์ฯ จะสอดแทรกความรู้ด้านการพัฒนาป่าไม้ตามแนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนจัดหาวิทยากรด้านการทำผลิตภัณฑ์จากหญ้าแฝก มาให้ความรู้ และสอนการทำผลิตภัณฑ์ในภาคปฏิบัติ แต่ด้วยเวลาที่จำกัด จึงได้ฝึกเพียงทำผลิตภัณฑ์ที่ง่ายและเหมาะสมกับเวลา

7. การปฏิบัติงานอื่นๆ ของศูนย์ฯ

7.1 ศูนย์ส่งเสริมการใช้หญ้าแฝกฯ มีเป้าหมายในการสร้างเครือข่ายผู้ใช้หญ้าแฝก

- ส่งเสริมการขยายพันธุ์หญ้าแฝกเพื่อจำหน่ายหญ้าแฝก เพราะนอกจากจะเป็นการรณรงค์ส่งเสริมการใช้หญ้าแฝกแล้ว ยังเกิดเป็นอาชีพหนึ่ง ที่สร้างรายได้อีกด้วย โดยศูนย์จะสร้างความเข้าใจถึงว่าศูนย์ฯ ก็เป็นแหล่งหนึ่งที่รับซื้อ และหญ้าแฝกปลูกง่าย ดูแลรักษาง่าย ไม่ต้องรอกับเกี่ยวดอก ผล จึงไม่ต้องใช้ปุ๋ยมาก และไม่ต้องกังวลเรื่องโรคและแมลงศัตรูพืช ปัจจุบัน มี 2 ราย

- คัดเลือกพื้นที่ที่มีการปลูกหญ้าแฝก ที่ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อขอใช้เป็น ที่ศึกษาดูงาน

7.2 การศึกษาและต่อยอดการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก

- ศูนย์ได้ทดลองทำแพหญ้าแฝก เพื่อปลูกหญ้าแฝกให้เจริญเติบโตในน้ำ เพื่อให้หญ้าแฝกช่วยรักษาฟื้นฟูคุณภาพน้ำ อีกทั้งยังเป็นการขยายพันธุ์หญ้าแฝกได้อีกทางหนึ่ง และง่ายแก่การนำหญ้าแฝกมาใช้ เพราะไม่ต้องใช้แรงงานขุด

- การปลูกหญ้าแฝกเพื่อเป็นฟืนเลี้ยงกล้าผักหวานป่าฯ เป็นพืชที่ต้องปลูกได้ร่มเงา เกษตรกรบางราย จะใช้ขี้เถ้าไม้ไผ่ครอบกล้าผักหวานป่าที่ปลูก และจะปลูกไม้ตระกูลถั่วประเภทไม้ยืนต้น เพื่อให้ได้เป็นร่มเงาให้ผักหวานป่า ศูนย์จึงมีแนวคิดโดยส่งเสริมราษฎรให้ปลูกผักหวานป่า ระหว่างแปลงหญ้าแฝกที่ปลูกเพื่อขยายพันธุ์จำหน่ายหญ้าแฝก ปัจจุบันอยู่ในระยะผ่านปีที่ 1 และอยู่ในช่วงสังเกตประมวผล

- การเพาะเห็ดฟางจากหญ้าแฝก เนื่องจากที่ผ่านมากะแสการเพาะเห็ดฟางในตะกร้าเป็นที่นิยม ศูนย์ฯ ได้ศึกษาและมีแนวคิดที่จะเพาะเห็ดฟางจากใบหญ้าแฝก เพื่อเป็นความรู้ที่จะนำมาใช้ในการส่งเสริมแก่ราษฎรที่สนใจต่อไป

- การทำปุ๋ยหมัก จากใบหญ้าแฝก ในการบำรุงรักษาหญ้าแฝกที่ปลูก โดยเฉพาะการตัดใบหญ้าแฝกเดิมที่ศูนย์ฯ ก็จะนำใบหญ้าแฝกนั้นปกคลุมดินไว้เพื่อให้ย่อยสลายเป็นอินทรีย์วัตถุต่อไป ซึ่งก็ได้ผลดีอย่างมาก ปัจจุบันศูนย์มีการสาธิตปลูกพืชเกษตรร่วมกับปลูกหญ้าแฝก ซึ่งมีความต้องการปุ๋ยหรือธาตุอาหารให้แก่พืชเกษตรมากขึ้น ศูนย์ฯ จึงได้นำใบหญ้าแฝกรวมถึงเศษพืชอื่นๆ มาหมักร่วมกับปุ๋ยคอกและรดด้วยสารจุลินทรีย์ และสังเกตว่าพืชผักที่ปลูกเจริญเติบโตและให้ผลผลิตดี

- ถนนสายหญ้าแฝก ด้วยศูนย์ฯ ตั้งอยู่
ท้องที่อำเภอเมือง และติดต่ออ่างเก็บน้ำที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว
แห่งหนึ่ง จะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเสมอ และในช่วงเวลา
ตอนเย็นจะมีผู้ปั่นจักรยานออกกำลังกายเข้ามาทุกวัน
ศูนย์ฯ จึงมีแนวคิดที่จะใช้หญ้าแฝกเพื่อสร้างภูมิทัศน์
สองข้างทางเป็นถนนสายหญ้าแฝก ซึ่งหญ้าแฝกก็จะทำ
หน้าที่อนุรักษ์ดินและน้ำและสร้างความสวยงามตาม
ธรรมชาติอีกด้วย

▶▶ ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไข

1. การปลูกหญ้าแฝกร่วมกับการปลูกป่าในพื้นที่
ป่าสงวนแห่งชาติ ยังไม่ประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรม
เนื่องจาก วัชพืชอื่นมีการเจริญเติบโตเร็วกว่าหญ้าแฝก
โดยเฉพาะจำพวกไม้เถา เช่น หมามุ่ย จะไม่เจริญเติบโต
หรือตาย แต่พอเริ่มกิจกรรมบำรุงรักษาป่า โดยมีการกำจัด
วัชพืช จะมองเห็นกล้าแฝก แต่ไม่สามารถเจริญเติบโตได้

แนวทางแก้ไข

- การปลูกหญ้าแฝกในบริเวณที่หญ้าแฝกจะ
เจริญเติบโตดี คือปลูก สองข้างเส้นทางตรวจการสวนป่า
บริเวณที่ได้รับแสงแดดได้เต็มที่
- ในการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ปลูกป่า ควรกำหนด
แนวปลูกหญ้าแฝกร่วมไปกับแนวกันไฟที่ต้องทำทุกปี
ในแปลงปลูกป่า ซึ่งหญ้าแฝกจะได้รับการดูแลจากการ
กำจัดวัชพืชในแปลงปลูกถึงสองครั้ง และอีกครั้งเมื่อมีการ
ทำแนวกันไฟ อีกทั้งควรจัดให้มิงงบประมาณในการบำรุง
รักษาหญ้าแฝกจนมั่นใจว่าหญ้าแฝกรอดตายจากการ
ปลูกครั้งแรกแล้ว

2. การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ ของส่วนราชการ
และศาสนสถาน เท่าที่เฝ้าติดตามผล พบว่าหลังจากปลูก
แล้วเจ้าของพื้นที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการตัดใบหญ้าแฝก
อาจด้วยเป็นงานที่หนักหรือไม่มิงงบประมาณ หญ้าแฝกที่ปลูก
จึงมีใบยาวกรก ไม่สวยงาม และเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์มีพิษ
หรือหนู สุดท้ายเจ้าของพื้นที่ก็จะปรับเปลี่ยนพื้นที่ไปใช้
ประโยชน์อย่างอื่นโดยไม่เหลือหญ้าแฝกไว้

แนวทางแก้ไข

- ในการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก ควรแนะนำ
ให้ปลูกไม้เกษตรหรือไม้ป่ามีค่าเป็นไม้ประธาน ที่เป็นต้นไม้
ที่มีคุณค่าหรือไม้ที่ผู้ปลูกสามารถนำมาใช้บริโภคได้ เพื่อให้ผู้ปลูก
จะได้ดูแลไม้ประธาน หญ้าแฝกก็จะได้รับการดูแลและไปด้วย
- บางพื้นที่ ที่มีความสำคัญ เช่น ถ้าต้องการรักษาไว้
เป็นพื้นที่ดูงาน ก็คงต้องเข้าไปช่วยในการบำรุงรักษาหญ้าแฝก ฯ
- ให้ความสำคัญ กับการส่งเสริมการใช้ประโยชน์
จากใบหญ้าแฝก เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะแนวทางที่ราษฎร
ไปใช้ได้ง่าย

▶ แผนงานและเป้าหมายการดำเนินงาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559

1. ปลูกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำร่วมกับการฟื้นฟูป่าไม้ในพื้นที่เสี่ยงภัยดินถล่ม ตามพื้นที่เป้าหมาย ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 ท้องที่อำเภอชนแดน อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ อำเภอหล่มสักและอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ รวมจำนวน 600,000 กล้า ซึ่งจะดำเนินการควบคู่ไปกับการจัดฝึกอบรม

2. ปลูกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ร่วมกับส่วนราชการ องค์กรเอกชน สถานศึกษาและสถาบันศาสนา และประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นการส่งเสริมการใช้หญ้าแฝก

จำนวน 200,000 กล้า ซึ่งปัจจุบันมีหลายหน่วยงานมาติดต่อประสานว่าต้องการปลูกหญ้าแฝก แต่ศูนย์ฯ ได้แจ้งไว้ให้รอดู

3. ปลูกเพื่อการสาธิตการใช้ประโยชน์หญ้าแฝก เพื่อเป็นแหล่งศึกษาดูงาน ของศูนย์ฯ จำนวน 200,000 กล้า

4. การจัดฝึกอบรมราษฎรในพื้นที่เสี่ยงภัยดินถล่ม ท้องที่อำเภอชนแดน อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ อำเภอหล่มสัก และอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 4 แห่ง/รุ่น

▶ แนวทางการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพให้เป็นศูนย์เรียนรู้และรณรงค์การใช้หญ้าแฝกตามแนวพระราชดำริ

1. พื้นที่ตั้งของศูนย์ฯ มีภูมิทัศน์ธรรมชาติเดิมสวยงามและเป็นแหล่งท่องเที่ยว และหากสอดแทรกความรู้ต่างๆ เข้าไปด้วยก็จะเกิดประโยชน์แก่ผู้มาเที่ยวชม และนำไปสู่ความต้องการหญ้าแฝกไปปลูกในพื้นที่ของตนเอง

2. ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 ศูนย์ฯ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จากสำนักงาน กปร. ในการ จัดทำ ศูนย์เรียนรู้ด้านการใช้ประโยชน์หญ้าแฝก ซึ่งจะทำให้องค์ประกอบของการเป็นสถานที่ศึกษาดูงานชัดเจนและน่าสนใจ และศูนย์ฯ ก็มีแนวคิด ที่จะสอดแทรก ปรัชญา “ศาสตร์แห่งพระราชา” ผสมผสานให้มีความสอดคล้อง และสัมพันธ์ กับแนวพระราชดำริเรื่องหญ้าแฝกด้วย

3. ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 ศูนย์ฯ ยังได้รับงบประมาณ ในการสร้างอาคารศูนย์เรียนรู้ จากกรมป่าไม้ด้วย ซึ่งจะเพิ่มศักยภาพในการใช้เป็นที่ประชุม สัมมนา และรองรับการเป็นศูนย์ประสานงานต่างๆ ในกิจกรรมการส่งเสริมการใช้ประโยชน์หญ้าแฝก ได้อีกระดับหนึ่ง

4. ศูนย์ฯมีเป้าหมาย จะสร้างแพหญ้าแฝก เพิ่มขึ้น เพื่อให้หญ้าแฝกรักษาสภาพน้ำของอ่างเก็บน้ำป่าแดง สร้างแหล่งท่องเที่ยว และเพื่อเพิ่มศักยภาพในการเพาะชำหญ้าแฝกอีกทางหนึ่งด้วย

การติดตามผลการดำเนินงาน

โครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปีงบประมาณ 2559 ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี

กองแผนงานและวิเทศสัมพันธ์ สำนักงาน กปร.

การติดตามผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาและ
รณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ปีงบประมาณ 2559 โดยคณะอนุกรรมการด้านวิชาการ
และติดตามประเมินผลการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่สำนักงาน กปร.
และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นภารกิจหนึ่งในการติดตาม
ความก้าวหน้าในการดำเนินงานด้านหญ้าแฝก เพื่อทราบ
ปัญหา อุปสรรคและให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน และ
รายงานให้คณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกฯ
ตลอดจนสำนักงาน กปร. ทราบต่อไป

ในปีงบประมาณ 2559 ได้ติดตามพื้นที่จังหวัด
ราชบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี ใน 5 พื้นที่ 3 หน่วยงาน
ได้แก่ กรมพัฒนาที่ดิน กรมปศุสัตว์ และกรมอุทยานแห่งชาติ
สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในการดำเนินงานการปลูกหญ้าแฝก
โครงการศึกษาความเป็นไปได้ของการขยายพันธุ์หญ้าแฝก

ด้วยเมล็ด ณ ศูนย์ศึกษาวิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้ม
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดราชบุรี (กรมพัฒนาที่ดิน
และกรมปศุสัตว์) การปลูกหญ้าแฝกในโครงการส่งเสริม
การปลูกหญ้าแฝกโดยชุมชนมีส่วนร่วม ณ วัดท่าเรือ อำเภอ
ท่าเรือ จังหวัดกาญจนบุรี การปลูกหญ้าแฝกในโครงการ
ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกโดยชุมชนมีส่วนร่วม ณ บ้านนายสว่าง
ท่าตัน บ้านหมู่ 7ตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค จังหวัด
กาญจนบุรี การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ
ของศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้าน
ป่าไม้ที่ 4 ณ บ้านห้วยสมจิต ตำบลสหกรณ์นิคม อำเภอ
ทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี และการส่งเสริมปลูกหญ้าแฝก
เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำและการพังทลายของดิน
ณ สถานปฏิบัติธรรม “มหามายา ภูมายาเทวีสถาน” หมู่ 7
ตำบลหินดาด อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี
(กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช)

1

การปลูกหญ้าแฝกในโครงการศึกษาความเป็นไปได้ของการขยายพันธุ์หญ้าแฝกด้วยเมล็ด
ณ ศูนย์ศึกษาวิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้มอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดราชบุรี
(กรมพัฒนาที่ดินและกรมปศุสัตว์)

ความเป็นมาของการดำเนินงาน เนื่องจาก
ความต้องการหญ้าแฝกที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง
การเพิ่มปริมาณหญ้าแฝกให้เพียงพอต่อการใช้ประโยชน์
ในการอนุรักษ์ดินและน้ำและด้านอื่นนั้น ในปัจจุบันจะใช้วิธีการ
เพิ่มจำนวนหน่อ กล้าหญ้าแฝกหรือเพิ่มจำนวนต้นต่อ
กอให้มีปริมาณมากขึ้น โดยทำการขยายพันธุ์ในแปลงขนาดใหญ่
แปลงยกร่อง และในถุงพลาสติก ซึ่งมีข้อจำกัดด้านพื้นที่
ซึ่งต้องใช้เนื้อที่ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ และการขนส่ง
ไปยังพื้นที่ขยายผลมาก ดังนั้นจึงมีแนวคิดที่จะขยายพันธุ์

หญ้าแฝกโดยใช้เมล็ด ซึ่งจะได้นักกล้าที่มีระบบรากที่
แข็งแรงกว่า เพิ่มเปอร์เซ็นต์การอยู่รอด และสามารถขยายพันธุ์
ในปริมาณมาก เพื่อใช้ในการขยายผล อนุรักษ์ดินและน้ำ
ป้องกันดินพังทลาย ฟื้นฟูสภาพดิน ผืนป่า และระบบนิเวศ
ให้สมบูรณ์ขึ้น โดยใช้ศูนย์ฯ เขาชะงุ้มฯ เป็นแหล่งศึกษา
วิจัยความเป็นไปได้ของการขยายพันธุ์หญ้าแฝกโดยเมล็ด
ทั้งนี้ การดำเนินงานศึกษาทดลอง วิจัยความเป็นไปได้
ของการขยายพันธุ์หญ้าแฝกโดยเมล็ด ได้แก่

1.1 การศึกษาการเจริญเติบโตและมวลชีวภาพของแต่ละพันธุ์หญ้าแฝกด้วยเมล็ด และการเปลี่ยนแปลงสมบัติทางกายภาพและเคมีของดิน (กรมพัฒนาที่ดิน)

- การศึกษา ทดลอง วิจัยโดยการคัดเลือกพื้นที่ดำเนินงาน 2 แห่ง ได้แก่ โครงการศึกษาวิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้มฯ จังหวัดราชบุรี และสถานีพัฒนาที่ดินระยอง จังหวัดระยอง ในสภาพพื้นที่ที่มีดินที่แตกต่างกัน และศึกษาสมบัติทางกายภาพและเคมีของดินเพื่อเปรียบเทียบสภาพภูมิอากาศและสภาพพื้นที่ อาทิ จังหวัดราชบุรี สภาพภูมิอากาศแห้งแล้ง ลักษณะดินเป็นดินท่าชาย ดินร่วนปนทรายผสมกรวด จังหวัดระยอง สภาพภูมิอากาศร้อนชื้น ลักษณะดินเป็นดินมาบอบอนมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ดำเนินการโดย

1. คัดเลือกพื้นที่ดำเนินงาน 2 แห่ง และเตรียมกล้าหญ้าแฝกที่มีศักยภาพในการออกดอกและติดเมล็ด 10 พันธุ์ จากการศึกษา วิจัยการคัดเลือกพันธุ์หญ้าแฝกที่สามารถติดเมล็ดของ กรมปศุสัตว์ ได้แก่ หญ้าแฝกดอน 9 พันธุ์ คือ อุดรธานี 1 พิษณุโลก ประจวบคีรีขันธ์ สระบุรี 1 กาญจนบุรี ร้อยเอ็ด จันทบุรี ห้วยขาแข้ง และอุดรธานี 2 และหญ้าแฝกลุ่ม 1 พันธุ์ คือ เชียงราย

2. เก็บตัวอย่างดินเพื่อวิเคราะห์สมบัติทางกายภาพและเคมีของดินก่อนการทดลอง

3. ปลูกหญ้าแฝกที่มีศักยภาพในการออกดอกและติดเมล็ด 10 พันธุ์ ในแปลงทดลองทั้ง 2 แห่ง

ทั้งนี้ผลการดำเนินงานอยู่ระหว่างรอผลการศึกษาวิจัย

1.2 การศึกษาข้อมูลทางสรีรวิทยาของเมล็ดพันธุ์หญ้าแฝกเพื่อเพิ่มศักยภาพในการขยายพันธุ์หญ้าแฝกโดยใช้เมล็ด (การคัดเลือกพันธุ์หญ้าแฝกเพื่อผลิตเมล็ด) (กรมปศุสัตว์)

การศึกษาคัดเลือกพันธุ์หญ้าแฝกและเพิ่มศักยภาพในการขยายพันธุ์ และผลิตเมล็ดหญ้าแฝก โดยดำเนินการคัดเลือกพันธุ์ที่ศูนย์ปฏิบัติการโครงการพัฒนาที่ดินฯ ตามพระราชประสงค์ (หนองพลับ - กัดหลวง) อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อนำไปทดลองปลูก

ที่ศูนย์ศึกษาวิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้มฯ จังหวัดราชบุรี

ผลการทดลองในภาพรวมเบื้องต้น จากการคัดเลือกหญ้าแฝก 36 พันธุ์ในแปลงรวบรวมพันธุ์ของศูนย์ปฏิบัติการโครงการพัฒนาที่ดินตามพระราชประสงค์ (หนองพลับ - กัดหลวง) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้พันธุ์หญ้าแฝกที่มีศักยภาพในการออกดอกและติดเมล็ด 10 อันดับแรก ได้แก่ หญ้าแฝกดอน 9 พันธุ์ คือ อุดรธานี 1 พิษณุโลก ประจวบคีรีขันธ์ สระบุรี 1 กาญจนบุรี ร้อยเอ็ด จันทบุรี ห้วยขาแข้ง และอุดรธานี 2 และหญ้าแฝกลุ่ม 1 พันธุ์ คือ เชียงราย พบว่าการเจริญเติบโตด้านเส้นผ่านศูนย์กลางกอกของหญ้าแฝกลุ่ม พันธุ์สงขลา 3 และหญ้าแฝกดอนพันธุ์ชัยภูมิมีเส้นผ่านศูนย์กลางกอเฉลี่ยมากที่สุด ส่วนการเจริญเติบโตด้านความสูงต้นของหญ้าแฝกลุ่ม พบว่าพันธุ์ศรีลังกาและหญ้าแฝกดอนพันธุ์เลย มีความสูงต้นเฉลี่ยมากที่สุด พบว่า น้ำหนักเมล็ด เฉลี่ยพันธุ์ลุ่มมีน้ำหนักมากกว่าพันธุ์ดอนคือ 1.2274 กรัมและ 0.9167 กรัมตามลำดับ จำนวนเมล็ด พันธุ์ลุ่มมีจำนวนเมล็ดน้อยกว่าพันธุ์ดอนคือ 830 เมล็ด:กรัม และ 1,117 เมล็ด:กรัม ตามลำดับ (เฉลี่ย 1 กิโลกรัม ประมาณ 830,019 - 1,117,369 เมล็ดตามลำดับ)

ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

การขยายพันธุ์หญ้าแฝกโดยเมล็ดจะสามารถลดค่าใช้จ่ายในการส่งเสริม ขยายผลที่ต้องใช้รถบรรทุกหลายคันเพื่อบรรทุก น่อ กล้าหญ้าแฝกไปขยายผล ส่งเสริมในพื้นที่ต่างๆ สืบเนื่องมาจากความต้องการหญ้าแฝกของเกษตรกร ชุมชน หน่วยงาน และผู้สนใจมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ในส่วนของศูนย์ศึกษาวิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้มฯ ยังเป็นแหล่งศึกษา ค้นคว้า และสาธิตการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกในรูปแบบต่างๆ ที่นักเรียน นักศึกษา ประชาชน เกษตรกรและผู้สนใจได้เข้ารับการอบรม ศึกษา ดูงาน ตลอดจนนำผลจากการศึกษา ทดลอง วิจัย ปรับใช้ และแก้ไขในพื้นที่ดินของตนเองโดยเฉพาะด้านการปลูกหญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำ

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

ในการคัดเลือกพันธุ์ พันธุ์หญ้าแฝกที่ใช้ในการศึกษา ถ้ามีอายุมากเกินไป 3 - 5 ปีอาจทำให้ผลการศึกษาคคลาดเคลื่อนได้ นอกจากนี้ สาเหตุที่ทำให้การดำเนินงานล่าช้าเนื่องมาจาก ต้องดำเนินการคัดเลือกพันธุ์ใหม่ที่ติดเมล็ดให้ได้ก่อน ซึ่งเปอร์เซ็นต์ในการงอกค่อนข้างต่ำ

จึงต้องมีการศึกษา ด้านอื่นประกอบ และต้องทดลองซ้ำใน 10 พันธุ์ เนื่องจากการติดเมล็ดครั้งแรกใช้หญ้าแฝกอายุ 3 - 5 ปีแล้ว จึงต้องเริ่มปลูกใหม่ใน 2 ปี โดยทดลองใน 2 ลักษณะ และในพื้นที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ปัญหาจากสภาพอากาศแห้งแล้งทำให้หญ้าแฝกเจริญเติบโตไม่ดีเท่าที่ควร

2

การปลูกหญ้าแฝกในโครงการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกโดยชุมชนมีส่วนร่วม ณ วัดท่าเรือ อำเภอท่าเรือ จังหวัดกาญจนบุรี (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช)

การปลูกหญ้าแฝกในการป้องกันการชะล้างพังทลายในพื้นที่เชิงลาดบริเวณพื้นที่วัด ริมตลิ่งของลำน้ำและการปรับปรุงภูมิทัศน์ในพื้นที่ให้สวยงาม โดยปลูกหญ้าแฝกบนพื้นที่เชิงลาดบริเวณวัดซึ่งมีความยาวประมาณ 800 เมตร สูง 15 - 20 เมตร ใช้กล้าหญ้าแฝกจำนวน 70,000 กล้า พันธุ์หญ้าแฝกที่ใช้ดำเนินการคือ หญ้าแฝกดอน พันธุ์ราชบุรี

ความเป็นมา ในการดำเนินงานเนื่องมาจากพื้นที่วัดท่าเรือ แต่เดิมเป็นที่ป่าช้า และเป็นแหล่งที่ทิ้งขยะจนทำให้พื้นที่เสื่อมโทรม ภูมิทัศน์ของวัดไม่สวยงาม และอาจส่งผลให้เกิดสภาวะแวดล้อมเป็นพิษเนื่องจากการทิ้งขยะ

เกิดปัญหาการชะล้างพังทลายของดินเชิงลาดบริเวณพื้นที่วัด และการกัดเซาะดินริมตลิ่งของลำน้ำ นอกจากนี้ ชุมชนยังต้องการให้พื้นที่บริเวณนี้เป็นแหล่งทำกิจกรรมของชุมชนตามเทศกาล แหล่งท่องเที่ยว ตลาดน้ำ ที่สำคัญของจังหวัด เพื่อรองรับรถไฟรางคู่ซึ่งคาดว่าจะสร้างในอนาคต และเป็นแหล่งเศรษฐกิจเพื่อให้ชาวบ้านที่อาศัยบริเวณริมตลิ่งของลำน้ำมีรายได้จากการทำการค้าขายที่บ้านได้ ซึ่งทางวัดองค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) หน่วยงานเอกชน และชาวบ้านในชุมชนร่วมกันดำเนินงาน โดยมีเจ้าอาวาสและนายก อบต. เป็นแกนหลัก

ดำเนินการถมดินในบริเวณพื้นที่วัดซึ่งได้รับงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และนำหญ้าแฝกมาปลูกเพื่อป้องกันการพังทลายของดินเชิงลาดบริเวณพื้นที่ของวัด ซึ่งศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ที่ 4 จังหวัดกาญจนบุรี ให้การสนับสนุนกล้าหญ้าแฝกและพันธุ์ไม้ยืนต้น ไม้ประดับ ตลอดจนให้ความรู้ เทคนิค วิธีการปลูก โดยปลูกหญ้าแฝกร่วมกับไม้ยืนต้น ไม้ประดับหญ้าแฝกจะช่วยยึดดิน ป้องกันการพังทลายของดิน ปรับปรุงระบบนิเวศในพื้นที่บริเวณวัดให้สมบูรณ์และสวยงาม ในส่วนของพื้นที่ริมตลิ่งของลำน้ำ

จะปลูกไม้ประดับและไม้ยืนต้น อาทิ ปลูกต้นอินทนิลน้ำเป็นไม้ประดับ เนื่องจากมีดอกและใบที่สวยงาม ให้ร่มเงาและเจริญเติบโตเร็วแล้ว ใบอ่อนยังนำมาตากแดดใช้ชงเป็นชาไว้ดื่มได้ ช่วยแก้เบาหวาน และใบแก่ช่วยรักษาโรคความดันโลหิตสูง เป็นต้น ทั้งนี้พื้นที่เชิงลาดบริเวณวัดดำเนินการปลูกหญ้าแฝกตั้งแต่ 3 ตุลาคม 2558 โดยกิจกรรมการปลูกหญ้าแฝกและต้นไม้จะมีผู้นำที่เป็นแกนหลักคือ พระ และชาวบ้านในชุมชนเป็นกำลังสำคัญในการดูแลรักษา ต้นไม้ทุกต้นจะมีชื่อชาวบ้านดูแล จึงทำให้รู้สึกเป็นเจ้าของที่จะดูแลรักษาต้นไม้ของตนเองต่อไป

ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

การนำหญ้าแฝกมาปลูกในเชิงลาดบริเวณพื้นที่วัดและริมตลิ่งของลำน้ำสามารถป้องกันการชะล้างพังทลายของดินได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจในชุมชน เนื่องจากการร่วมมือในการดำเนินการตามหลัก **“บวร”** คือ บ้าน (ชุมชน) วัด ราชการ อาทิ อบต. เป็นต้น โดยเฉพาะการมีจิตสำนึกและตระหนักในการนำแนวพระราชดำริในการนำหญ้าแฝกมาใช้ประโยชน์ในการป้องกันการพังทลายของดินและการอนุรักษ์ดินและน้ำ ทำให้พื้นที่ดินบริเวณวัดที่เคยเป็นที่ทิ้งขยะและป่าช้าเดิม มีภูมิทัศน์ที่สวยงามขึ้น ซึ่งปัจจุบัน

รากหญ้าแฝกเริ่มยึดดินไม่ให้พังทลายเสียหายได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ชาวบ้านในชุมชนมีการแบ่งหน้าที่ในการดูแลรักษาหญ้าแฝกและไม้ยืนต้นที่ศูนย์สาธิตฯ ให้การสนับสนุนมาปลูกทำให้หญ้าแฝกและไม้ยืนต้นเติบโตได้ดี มีศักยภาพในการยึดดิน ป้องกันการชะล้างพังทลายของดินได้ดีและเพิ่มความสวยงามให้กับพื้นที่

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

แนวหญ้าแฝกบางส่วนในบริเวณที่ปลูกเกิด ฟันหรือ ทำให้ศักยภาพในการช่วยยึดดินไม่ให้พังทลายไม่ดีเท่าที่ควร

3

การปลูกหญ้าแฝกในโครงการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกโดยชุมชนมีส่วนร่วม ณ บ้านนายสว่าง ชำตัน บ้านหมู่ 7 ตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช)

การปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดินบริเวณรอบขอบสระการอนุรักษ์ดินและน้ำ และการปรับปรุงบำรุงดิน

สำหรับ**ความเป็นมา**ในการดำเนินงาน เกษตรกรต้องการที่จะดำเนินวิถีชีวิตตามแนวทางพระราชดำริของเศรษฐกิจพอเพียง โดยหน่วยทหารพัฒนาเคลื่อนที่ (นพค.) ที่ 11 ดำเนินการขุดสระให้ และใช้ยางพาราปูรองสระ ซึ่งจะเก็บน้ำได้ดีกว่าการปูด้วยพลาสติก และเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกโดยชุมชนมีส่วนร่วม

ของศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ที่ 4 ซึ่งให้การสนับสนุนพันธุ์หญ้าแฝก ไม้ผลตลอดจนให้คำแนะนำความรู้ด้านเทคนิคในการปลูก ขุดสระ พันธุ์ปลา ไก่ ไม้ผลและพืชผักสวนครัว นอกจากนี้ นางเฉลียว ชำตัน ภรรยานายสว่างฯ เป็นผู้นำกลุ่มอาชีพ เช่น จักสาน ทำผ้าห่ม ปอกหมอน ผ้าเช็ดเท้า และผลิตภัณฑ์อาหาร อาทิ ก๋วยเตี๋ยวแตก เป็นต้น เพื่อเสริมรายได้ และส่งเสริมอาชีพในครัวเรือนให้กับชุมชน

ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

เกษตรกรเจ้าของพื้นที่ให้การยอมรับและตระหนักรู้ถึงประโยชน์ของการใช้หญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำ และป้องกันการพังทลายของดินเป็นอย่างดี และมีความตั้งใจจะดำเนินการปลูกในพื้นที่ส่วนอื่นของตนเองให้มากขึ้น

โดยจะให้พื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกเป็นแหล่งสาธิต ศึกษา หาความรู้ และเป็นตัวอย่างแก่เพื่อนบ้าน และในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงต่อไป

การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ
ปรับปรุงบำรุงดิน และป้องกันการพังทลายของดิน
โดยดำเนินการสาธิต ศึกษา วิจัย พัฒนาองค์ความรู้แบบ
ครบวงจรโดยมีการดำเนินงานของศูนย์ ดังนี้

1. งานสาธิตและศึกษาดูงาน

จัดทำแปลงสาธิตการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก
ได้แก่ การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่เกษตรรอบโค่นต้นไม้
ขวางทางลาดชันรอบขอบบ่อการโซวีระบบรากหญ้าแฝก
ปลูกรูปวงรีเพื่อชะลอการไหลของน้ำ และแปลงรวม
พรรณไม้พระราชทานประจำจังหวัด โดยมีนักเรียน
นักศึกษา หน่วยงานราชการ และประชาชนที่สนใจ
มาศึกษาดูงานโดยเฉลี่ย 2,037 คน/ปี

2. งานฝึกอบรม

เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องหญ้าแฝก
โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์ด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ
ปีละ 2 รุ่น รุ่นละ 50 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน จำนวน 1 รุ่น
และเยาวชน จำนวน 1 รุ่น ซึ่งได้ดำเนินการฝึกอบรมมา
ตั้งแต่ปี พ.ศ.2550

3. งานเพาะชำหญ้าแฝก

เพาะชำแบบกล้าถุง เพื่อใช้ในการแจกจ่าย
ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกของชุมชน

4. งานส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก

สนับสนุนกล้าหญ้าแฝกในรูปของกล้าถุง
สำหรับส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและ
น้ำของชุมชน และหน่วยงานราชการ ในท้องที่จังหวัด
กาญจนบุรี ราชบุรี และสุพรรณบุรี ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการ
ปลูกขวางทางลาดชัน และรอบแหล่งน้ำ ร่องลงมา
จะเป็นการปลูกในพื้นที่เกษตร ควบคุมร่องน้ำ โดยมีการ
นำไปปลูกไหลถนนน้อยที่สุด

5. งานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ได้แก่ การจัดนิทรรศการและบรรยายให้ความรู้
นอกสถานที่ให้แก่โรงเรียน หน่วยงานราชการและองค์การ
ปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 4 ครั้ง/ปี โดยเฉลี่ยประมาณ
600 คน/ปีและจัดกิจกรรมปลูกหญ้าแฝกร่วมกับชุมชน
ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการ
จัดกิจกรรมปลูกหญ้าแฝกเนื่องในวันสำคัญต่างๆ จำนวน
4 ครั้ง/ปี โดยเฉลี่ยประมาณ 1,000 คน/ปี

6. งานศึกษาริวิจัย

ได้แก่ การศึกษาระยะห่างของการปลูก
หญ้าแฝกที่เหมาะสมและการศึกษาการปลูกหญ้าแฝก
เสริมป่าเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

การปลูกหญ้าแฝกเสริมในพื้นที่สวนป่าจะช่วยลดปริมาณน้ำไหลบ่าหน้าดิน และการสูญเสียดินตะกอน ตลอดจนธาตุอาหารที่จะสูญเสียออกจากพื้นที่สามารถกักเก็บความชื้นและธาตุอาหารให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้น ทำให้ต้นไม้มีการเจริญเติบโตได้ดี ซึ่งจะส่งผลให้การฟื้นฟูป่าไม้ของไทยกลับมาเป็นระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์ต่อไป นอกจากนี้ศูนย์สาธิตฯ ยังเป็นแหล่งที่ให้การสนับสนุนแจกจ่ายกล้าหญ้าแฝกเพื่อใช้ในการอนุรักษ์ดินและน้ำให้กับชุมชนวัดโรงเรียนสถานที่ราชการต่างๆ โดยให้องค์ความรู้ทางวิชาการควบคู่ไป

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

ปัญหาเรื่องการขาดน้ำ ในการดูแล รักษาหญ้าแฝกและต้นไม้ต่างๆ ในช่วงที่เกิดภาวะค่อนข้างแห้งแล้งทำให้เจริญเติบโตไม่ได้เท่าที่ควร นอกจากนี้ทัศนคติของชาวบ้านในชุมชนบางส่วนไม่ยอมรับการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำ เนื่องจากต้องนำหญ้าแฝกไปปลูกในพื้นที่การเกษตร ซึ่งถูกมองว่าเป็นการไปแย่งอาหารของพืชเกษตร

5

การปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายของดินและอนุรักษ์ดินและน้ำ ณ สถานปฏิบัติธรรม “มหายา ภูมายาเทวีสถาน” หมู่ 7 ตำบลหินดาด อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี (กรมอู่ขยายแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช)

การปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดินรอบขอบบ่อ และในแนวระดับขวางความลาดเทของพื้นที่ และการปลูกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ ปรับปรุงบำรุงดิน รักษาความชุ่มชื้นในดินรอบโคนต้นไม้ของสถานปฏิบัติธรรม “มหายา ภูมายาเทวีสถาน” ซึ่งมีพื้นที่ทั้งหมด 21 ไร่ พันธุ์หญ้าแฝกที่ใช้ดำเนินการคือหญ้าแฝกดอน พันธุ์ราชบุรี

ความเป็นมาในการดำเนินงานเนื่องมาจากการที่ คุณดนตรีจ ศิวกรธนะพงศ์ เจ้าของสถานที่ปฏิบัติธรรม ได้เห็นแนวทางการดำเนินงานของโครงการหลวง ซึ่งได้นำหญ้าแฝกมาปลูกรอบขอบบ่อมีศักยภาพในการป้องกันการชะล้างพังทลายของดินได้ดีจึงมีแนวคิดที่จะนำหญ้าแฝก

มาใช้ประโยชน์เพื่อป้องกันการพังทลายรอบขอบบ่อน้ำทั้ง 2 บ่อ ได้แก่ บ่อที่ 1 บ่อทรงกลม มีความกว้าง 25 เมตร ยาว 28 เมตร ความลึก 9.50 เมตร บ่อที่ 2 บ่อทรงเหลี่ยม มีความกว้าง 25 เมตร ยาว 77 เมตร ความลึก 7.50 เมตร และเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำโดยปลูกรอบโคนต้นไม้ อาทิ ประดู่ มะค่า ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนหญ้าแฝก และพันธุ์ไม้ยืนต้น ตลอดจนการให้ความรู้ แนะนำการปลูกจากศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ที่ 4 จังหวัดกาญจนบุรี และเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 2556 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

การนำหญ้าแฝกมาปลูกรอบขอบบ่อ เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดินรอบขอบบ่อ น้ำทั้ง 2 บ่อ และในแนวระดับขวางความลาดเทของพื้นที่หญ้าแฝกจะช่วยยึดหน้าดินและทำให้สามารถป้องกันการพังทลายของดินรอบขอบบ่อได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้การปลูกรอบโคนต้นไม้ รากของหญ้าแฝกจะช่วยเก็บกักน้ำไว้ในดิน และเนื่องจากลักษณะดินในพื้นที่เป็นดินดาน หญ้าแฝกดอนพันธุ์

ราชบุรี สามารถเติบโตได้ดี โดยรากหญ้าแฝกสามารถหยั่งลึกลงไปดินดาน ซึ่งนอกจากช่วยยึดหน้าดินแล้ว รากยังหยั่งลึกจนทำให้ดินเกิดรูพรุน ดินจะมีความชื้นเพิ่มขึ้นจึงทำให้ต้นไม้เจริญเติบโตได้ดีขึ้น

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

แนวแถวหญ้าแฝกบางส่วนมีพื้นที่หรือเกิดขึ้นจำนวนมาก ทำให้ศักยภาพในการป้องกันการชะล้างพังทลายไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร

ในการติดตามผลการดำเนินงานดังกล่าว สรุปภาพรวมได้ดังนี้

สภาพปัญหา พบว่า จากการที่ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารที่สูงชัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พื้นที่ป่าไม้ได้ถูกบุกรุกทำลายจากการทำการเกษตร และจากพิบัติภัยทางธรรมชาติ อาทิ น้ำหลาก ส่งผลให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรม ดินไม่สามารถดูดซับน้ำได้ดีดังเดิม น้ำฝนที่ตกลงมาส่วนใหญ่จะเกิดเป็นน้ำไหลบ่าหน้าดินซึ่งเป็นตัวการสำคัญของการเกิดการชะล้างพังทลาย และในภาวะแห้งแล้ง ดินจะเป็นดินดานที่แข็ง ทำให้พืชและต้นไม้ตาย และเจริญเติบโตไม่ดีเท่าที่ควร นอกจากนี้ ปัญหาที่เกิดจากความต้องการหญ้าแฝกที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี ทำอย่างไรที่จะเพิ่มปริมาณหญ้าแฝกให้เพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ

ป้องกันการพังทลายของดินและด้านอื่นนั้น แนวคิดในการขยายพันธุ์หญ้าแฝกโดยใช้เมล็ดจึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการส่งเสริมขยายพันธุ์ให้ได้ปริมาณมาก และสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการขนส่งไปยังพื้นที่เป้าหมายได้อีกด้วย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงาน

การปลูกหญ้าแฝกเสริมในพื้นที่สวนป่าจะช่วยลดปริมาณน้ำไหลบ่าหน้าดินและการสูญเสียตะกอนดินและธาตุอาหารไม่ให้ออกจากพื้นที่ สามารถกักเก็บความชื้นและธาตุอาหารให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ต้นไม้มีแนวโน้มของการเจริญเติบโตได้ดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การฟื้นฟูป่าไม้ของไทยกลับมามีระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์ต่อไปในส่วนของ การศึกษา วิจัย การขยายพันธุ์หญ้าแฝกโดยเมล็ด นอกจาก

จะช่วยเพิ่มปริมาณให้ได้กล้าหญ้าแฝกมากขึ้นแล้ว ยังสามารถลดค่าใช้จ่ายในการส่งเสริม ขยายผลที่ต้องใช้รถบรรทุกหลายคันเพื่อบรรทุก หน่อ กล้าหญ้าแฝกไปส่งเสริมในพื้นที่ต่างๆ นอกจากนี้พื้นที่ในการดำเนินการสามารถเป็นแหล่งสาธิตศึกษา ค้นคว้าการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกในรูปแบบต่างๆ ที่นักเรียน นักศึกษา ประชาชน และเกษตรกรที่สนใจสามารถเข้ามารับการอบรม ศึกษา ดูงาน ตลอดจนนำผลจากการศึกษา วิจัย ไปปรับใช้และแก้ไขในพื้นที่ของตนเองต่อไป สำหรับการปลูกหญ้าแฝกโดยที่ชุมชนมีส่วนร่วม อาทิ กิจกรรมของชุมชน ทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชน และเกษตรกรที่เป็นเจ้าของพื้นที่ยังให้การยอมรับและตระหนักรู้ถึงประโยชน์ของการใช้หญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำ และป้องกันการพังทลายของดิน โดยมีความตั้งใจจะดำเนินการปลูกในพื้นที่ส่วนอื่นของตนให้มากขึ้น

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน พบว่าการปลูกหญ้าแฝกบางพื้นที่ที่ปลูกสภาพพื้นที่หรือ ศักยภาพในการช่วยยึดดินไม่ให้พังทลายไม่ดีเท่าที่ควร ปัญหาเรื่องการขาดน้ำในช่วงที่เกิดภาวะค่อนข้างแห้งแล้ง ทำให้กล้าเจริญเติบโตได้ไม่ดี นอกจากนี้ ปัญหาที่เกิดจากทัศนคติของชาวบ้านส่วนหนึ่งไม่ยอมรับหญ้าแฝกในการใช้ประโยชน์ด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ เนื่องจากการนำหญ้าแฝกไปปลูกในพื้นที่เกษตรกรรมมองว่าเป็นการไปแย่งอาหารของพืชเกษตรและในส่วนของนักเรียน นักศึกษา วิจัยถ้าพันธุ์หญ้าแฝกมีอายุมากโดยเฉลี่ย 3 - 5 ปี อาจทำให้ผลการศึกษาคลาดเคลื่อนได้

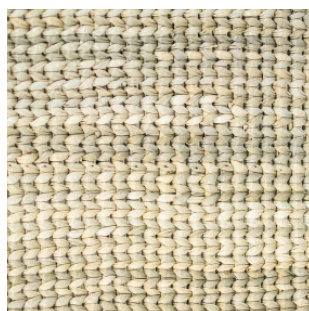
ข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการฯ หญ้าแฝก

พบว่า ควรดำเนินการปลูกหญ้าแฝกร่วมกับการปลูกป่า เพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ บริเวณพื้นที่เชิงลาดตลิ่งริมน้ำในระดับชั้นล่างที่ติดกับลำน้ำ ควรมีการพิจารณาใช้ระบบวิธีหญ้าแฝกร่วมด้วยในตำแหน่งพื้นที่ที่เหมาะสม เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างและสามารถช่วยยึดดินไม่ให้พังทลายได้เช่นกัน ส่วนบริเวณพื้นที่ถ้าเป็นจุดยอดเชิงลาดควรปลูกหญ้าแฝกเข้ามา 4 - 5 เมตร รากหญ้าแฝกจะช่วยยึดพื้นที่บนสุดซึ่งเป็นจุดอันตรายโดยปลูกระยะห่างแถวละ 50 เซนติเมตร ประมาณ 5 - 6 แถว และถ้ามีแนวหญ้าแฝกบริเวณที่ปลูกพังเกิดพื้นหรือ ควรมีการซ่อมแซมในแนวพื้นหรือ โดยบำรุงด้วยปุ๋ยในระยะแรก และรดน้ำสม่ำเสมอเพื่อช่วยให้หญ้าแฝกตั้งตัวได้มีศักยภาพในการช่วยยึดดินไม่ให้พังทลายได้ดี สำหรับการศึกษาค้นคว้า วิจัย เรื่องการขยายพันธุ์หญ้าแฝกโดยเมล็ด ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนทราบว่าพันธุ์ใดสามารถขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดได้ดีที่สุดไม่กระจายพันธุ์ในธรรมชาติเป็นวัชพืชต่อไป และควรมีการกำหนดขอบเขตเวลา การสิ้นสุดของการศึกษาอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ควรให้การส่งเสริมความรู้ในชุมชนเกิดการยอมรับถึงการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกอย่างกว้างขวางให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในส่วนการอบรมงานหัตถกรรมทำผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับหญ้าแฝก ควรจัดหาวิทยากรที่สามารถออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยเพื่อรองรับตลาด เนื่องจากมีการแข่งขันสินค้าประเภทนี้ค่อนข้างสูง

สร้าง “ลวดลาย” จากเส้นใยแฝก

ส่วนพัฒนาสิ่งแวดล้อม ฝ่ายกิจการเพื่อสังคม
บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

เมื่อมีการใช้ประโยชน์จาก “ใบ” หญ้าแฝกอย่าง “เพิ่มมูลค่า” มากขึ้น ก็จะส่งผลย้อนกลับให้เกิดการปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำมากขึ้น

นี่คือแนวคิดที่นำมาสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากใบหญ้าแฝกโครงการที่ขยายผลจากการประกวดการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริซึ่งปตท. ดำเนินงานร่วมกับมูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงาน กปร. และกรมพัฒนาที่ดินมาตั้งแต่ปี 2549 ส่วนกิจกรรมขยายผลด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากใบหญ้าแฝกเริ่มในปี 2551

กาลเวลาผ่านพ้นจนถึงบัดนี้ เกิดผลิตภัณฑ์หลากหลายจากใบหญ้าแฝกที่สร้างสรรค์ขึ้นจากทักษะด้านหัตถกรรมที่มีอยู่ในสายเลือดคนไทยอยู่แล้วเติมเสน่ห์ด้วยแนวคิดด้านการออกแบบที่ ปตท. ส่งเสริม เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่มีความร่วมสมัยสอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ของวิถีชีวิตปัจจุบัน เป็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จำหน่ายในร้านภัทรพัฒน์ของมูลนิธิชัยพัฒนา และเป็นการเพิ่มมูลค่าใบหญ้าแฝก นอกเหนือจากการนำไปมาใช้คลุมดินเพื่อเก็บความชื้น หรือผสมทำปุ๋ยหมัก

ลองดูลวดลายผลิตภัณฑ์จากใบหญ้าแฝก 5 แม่ลาย ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเครือข่ายคนรักแฝก

ลายเม็ดมะยม (การถัก): กลุ่มหัตถกรรมแฝกและกก บ้านโคกปรัง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

ต่อ ยอดจากทักษะการทำเสื่อกก ตั้งแต่การย้อมสี สานและทอเสื่อและการถัก เมคราแม่ครั้นเปลี่ยนวัตถุดิบเป็นใบหญ้าแฝกกลุ่มจึงสร้างสรรค์ลายเม็ดมะยมผสมกับ เทคนิคการย้อมสีที่เป็นความถนัด กลายเป็นจุดเด่นของงานหัตถกรรมจากกลุ่มฯ จุดเด่นของแม่ลายนี้คือ การควั่นใบแฝกให้เป็นเส้นเล็กๆ ที่มีขนาดสม่ำเสมอลายเม็ดมะยม จึงจะขึ้นสวยรวมทั้งความถี่และจังหวะการวางเม็ดมะยมจากเส้นยัดที่เป็นแนวเดียวกัน ทั้งหมด ทำให้กลุ่มฯ สามารถดัดแปลงประยุกต์ได้หลายรูปทรง ซึ่งมาจาก ประสบการณ์ที่ลองผิดลองถูกจนชำนาญนั่นเอง

ลายซิกแซก (การสาน/ทอ):กลุ่มผลิตภัณฑ์จากใบหญ้าแฝก บ้านแกใหม่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดพะเยา

ความพิถีพิถันในการใช้เทคนิคการควั่นใบแฝก ผสมกับตอกใบแฝก นำมาสาน ขัดแล้ววางลายที่สร้างพื้นผิวสัมผัสเป็นลายซิกแซกซึ่งเป็นจุดเด่นของกลุ่ม สานขึ้นรูป เป็นตะกร้า กระเป๋า พรม และตกแต่งด้วยการมัดลาย

ลายยก (การสาน) : กลุ่มผลิตภัณฑ์หญ้าแฝก บ้านเกาะสวาด อำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดนราธิวาส

ความชำนาญจากการใช้ใบหญ้าแฝกเป็นวัตถุดิบสานขึ้นรูปเป็นกล่องและตะกร้าเพื่อจำหน่ายในพื้นที่นับสิบปี ทำให้ งานมีความประณีต ด้วยการเตรียมดอกจากใบหญ้าแฝกที่มีขนาดเท่ากันสม่ำเสมอ คัดเลือกขนาดใบที่ทำดอกสำหรับ กลุ่มเส้นพุ่งกับเส้นยืน เกิดเป็นลายยกธรรมดาที่เรียกว่าลายขัด แบ่งเป็นลายเม็ดข้าวกับลายเม็ดแดง เส้นใยแฝกที่มี ลักษณะยืดหยุ่นทำให้ลายขึ้นชัด สวย และแข็งแรง

ลองดูลวดลายผลิตภัณฑ์จากใบหญ้าแฝก 5 แม่ลาย ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเครือข่ายอนุรักษ์แฝก

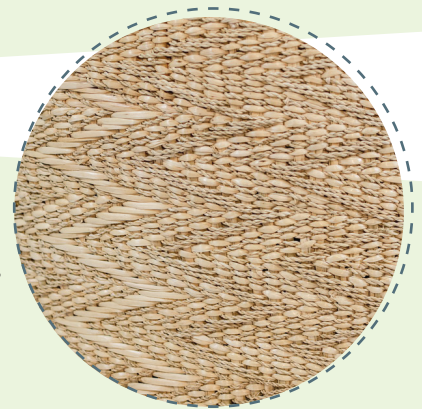

ลายดอกพิกุล/ลายลูกแก้ว (การสาน): กลุ่มผลิตภัณฑ์หญ้าแฝก อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

งานถักก่อนที่จจะรู้จักกับใบหญ้าแฝก คือการนำเชือกสังเคราะห์มามัดเป็นกระเป่าเพื่อจำหน่ายในพื้นที่ ต่อมาได้รับการส่งเสริมให้ใช้ใบหญ้าแฝกแทนจึงนำทักษะเดิมมาควั่นใบแฝก เกี่ยวลายมัดเป็นลายดอกพิกุล นอกจากนี้ กลุ่มยังเป็นพื้นที่ต้นแบบในการเรียนรู้เรื่องการเตรียมใบแฝกเพื่อใช้ควั่น

ลายน้ำไหล (การสาน): กลุ่มผลิตภัณฑ์จากใบหญ้าแฝก บ้านก้อขาว อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

ใช้ใบหญ้าแฝกที่ตระเตรียมอย่างดีมาสานแบบโปร่งให้เป็นเส้นคลื่นรอบๆ เกิดลายพลิ้วไหวสวยงามอย่างที่เรียกว่าลายน้ำไหลลวดลายที่ประณีตเหมาะสำหรับทำเป็นกระเป๋าขนาดเล็ก ตะกร้าใส่ของขนาดเล็ก หรือเป็นของขวัญของที่ระลึก

งานหัตถกรรมเชิงจัก สาน ทอ สะท้อนถึงวิถีชีวิตพื้นบ้าน ช่วยทำให้ความเป็นอยู่ในยุคดิจิทัลอ่อนนุ่มนวลขึ้น เมื่อผสมกับความรู้ด้านการออกแบบ หรือไอเดียดีๆ ก็ช่วยให้ผลงานมีความน่าสนใจ สามารถจำหน่ายเป็นรายได้ และยังเป็นการสร้างแรงจูงใจในการปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินน้ำอย่างกว้างขวาง **เป็นการตามรอยพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั่นเอง**

สนใจงานหัตถกรรมจากใบหญ้าแฝก ติดต่อกลุ่มต่างๆ ได้ที่

- ▶ กลุ่มหัตถกรรมแฝกและกกบ้านโคกปรัง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ โทร.091-025-0558 (คุณปราณี มุ่งสือ)
- ▶ กลุ่มผลิตภัณฑ์จากใบหญ้าแฝกบ้านแกใหม่ อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา โทร.089-835-3828 (คุณเข็มทอง คำจุน)
- ▶ กลุ่มผลิตภัณฑ์หญ้าแฝกบ้านเกาะสวาด อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส โทร. 086-968-4235 (คุณจินต์ เทพกำเนิด)
- ▶ กลุ่มผลิตภัณฑ์หญ้าแฝก อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น โทร. 084-892-2614 (คุณฤดี จันทร์แดง)
- ▶ กลุ่มผลิตภัณฑ์จากใบหญ้าแฝกบ้านก้อขาว อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา โทร. 087-184-7506 (คุณหลง ไชยลังกา)

การส่งข้อมูล เผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ส่งมาที่ กองบรรณาธิการจุลสารภูมิวาริณอนุรักษ์ กองแผนงานและวิเทศสัมพันธ์

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
(สำนักงาน กปร.)

อาคารสำนักงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เลขที่ 2012 ซอยอรุณอมรินทร์ 36 ถนนอรุณอมรินทร์

แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร 10700

โทรศัพท์ 0 2447 8500 ต่อ 234 โทรสาร 0 2447 8543

E-mail : vetiver.g@rdpb.mail.go.th

หรือ : สำนักงานวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

2003/61 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร

กรุงเทพมหานคร 10900

โทรศัพท์ 0 2941 2924 โทรสาร 0 2579 1565

E-mail : ord_1_ddd@hotmail.com

คณะผู้จัดทำ

ประธานที่ปรึกษา

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

ที่ปรึกษา

ม.ล.จिरพันธุ์ ทวีวงศ์

นายประสาท พาศิริ

บรรณาธิการ

นางสาวถกมลวรรณ ไกรสรกุล

กองบรรณาธิการ

ดร.ณรงค์ โฉมเฉลา

นายสุรพล สงวนแก้ว

นางพิณทิพย์ ธิติโรจนะวัฒน์

นางสาวกมลลาภา วัฒนประพัฒน์

นางสมพร สุขประเสริฐ

นายวีรพงษ์ กำแพงทอง

นางสาวศรีนิตย์ บุญทอง

นายสุรเดช เดียวตระกูล

นางพิชญดา หัศภาค

ดร.วีระชัย ณ นคร

รศ.ฉลองชัย แบบประเสริฐ

นายอาทิตย์ สุขเกษม

นางสาวอิสริยา มีสิงห์

นางสาวณัฐฐา ระกำพล

นางสุวรรณา พาศิริ

ดร.พิทยากร ลิ่มทอง

นายประเดิมชัย แสงคู่วงศ์

นางกิตติมา คิวอาทิตย์กุล

นางสาวภรภัทร นพมาลัย

นางสาวสิริจิตต์ บุญธรรม

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์เทพปัญญาวิสัย โทร. 0 2455 9468-70 โทรสาร 0 2455 9472

จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม

ISSN : 0859-8886

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

อาคารสำนักงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เลขที่ 2012 ซอยอรุณอมรินทร์ 36 ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร 10700

โทรศัพท์ 0 2447 8500 ต่อ 234 โทรสาร 0 2447 8543